

daha sonraki dönemlerde de Hint milli-yetçiliğinin bütün safhalarında etkin bir rol oynamıştır.

Bihâr eyaletinde Nalanda ilinin merkezi olan ve Bihâr veya Bihâr-ı Şerif adıyla anılan şehir, Ganj'ın kolu olan Paimar ırmağının doğu kıyısında ve XIII-XIV. yüzyıllarda müslümanların idaresindeki Bihâr bölgesinin merkezi olmuştur. Şehrin nüfusu 151.343'tür (1981).

Bihâr bölgesinde bugüne ulaşmış en eski mimari eserler Bihâr-i Şerif'teki Melik İbrâhim Bayyû Türbesi (1353) ile Muhammed-i Sicistânî'nin türbesidir. Telhâra'daki Sengî Mescid ve İmâdpûr'da Bahtiyâr Halcî'ye ait olduğu söylenen türbe de bu ilk dönem mimari eserleri içinde yer alır. Bunları Mangîr'deki Şah Nâfe Türbesi (1497-1498), Hedef'teki Câmî-Mescid (Cuma Camii, XVI. yüzyıl) takip eder. Hilsa'da Şah Jamman Jati Türbesi (1543), Sassaram'da (Sehserâm) Hasan Sûr, Şirşah Sûr ve Alâvel (Alîval) Han türbeleri, Chainpûr'da Bahtiyâr Han Türbesi, Rohtasgarh'ta kale içindeki Câmî-Mescid (1543) Süfîler dönemine ait önemli eserlerdir. Rohtasgarh'taki Habeş Han Camii ve Türbesi (1578) ile kısmen harap halde olan Sâkî Sultan Türbesi (1578), Bâbürlüler'in ilk zamanlarında yapılmakla birlikte bir önceki dönemin mimari özelliklerini yansıtır. Bâbürlü dönemi eserleri arasında Menîr'deki (Maner) Mahdûm Şah Devlet Türbesi ile Sengî Mescid, Champanagar'da Mahdûm Sâhib Türbesi (1622-1623), Rajmahal'de Seng-i Dalan Köşkü, Patna'da Şirşah Camii, Medrese Camii (1630), Nevvâb Münîrüddevle Türbesi (1759), Mîr Eşref Camii (1773-1774), Nevvâb Heybet Camii (1748) ve Bagalpûr'da İbrâhim Hüseyin Han Türbesi en önemlileridir.

Bihâr'da Şirşah Türbesi - Hindistan

BİBLİYOGRAFYA :

Kâmûsü'l-a'lâm, II, 1413-1414; Muhammed Hamid Kureşî, *List of Ancient Monuments in Bihar and Orissa*, Calcutta 1931, s. 54-56, 139-141, 146-191, 197-202, 207-219; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, I, 378; P. Brown, *Indian Architecture (Islamic Period)*, Bombay 1981, s. 84-87; S. Israel — B. Grewal, *India*, Germany 1985, s. 156-161; H. Goetz, "The Mausoleum of Sher Shah at Sasaram", *AI*, V/1 (1938), s. 97; Hasan Nishat Ansari, "Political History of Bihar Under the Khalgis (1290-1320)", *Journal of Bihar Research Society*, sy. 54 (1968), s. 255-277; S. M. Karimi, "Late Medieval Towns of Bihar Plain", a.e., sy. 56 (1970), s. 172-190; Z. A. Desai, "The Indo-Islamic Architecture of Bihar", *IC*, XLVI/1 (1972), s. 17-38; "Bihâr", *IA*, II, 604; J. Burton-Page, "Bihâr", *EI²* (İng.), I, 1209-1210; Syed Hasan Askari, "Bihar", *EI^r*, IV, 252-253.

ARİF NAIM

BİHÂRİ

(البهارى)

Muhibbullah b. Abdışşekür el-Bihârî
(ö. 1119/1707)

Hindistanlı Hanefî fakihî.

Hindistan'ın Bihâr eyaleti sınırları içinde bulunan Muhib Alipûr'a bağlı Kerâ köyünde doğdu. Babası Hz. Osman, annesi Hz. Ebû Bekir'in soyundan gelmektedir. Kutbüddin b. Abdülhalim es-Sihâlevî ve Kutbüddin el-Hüseynî eş-Şemsâbâdî gibi hocalardan ders aldı. Hanefî fıkhi ve mantık sahalılarında üne kavuştu. Dekken'de görüştüğü ve üzerinde büyük bir tesir bıraktığı Evrengzîb tarafından önce Leknev, ardından Haydarâbâd kadılığına tayin edildi (1097/1685-86). Daha sonra kadılık görevinden alınıp Şah Âlem'in oğlu şehzade Refîu'l-kadr'in hocalığı ile görevlendirildi. Kâbil'e vali olarak tayin edilen Şah Âlem Bihârî'yi de yanında götürdü (1109/1697-98). Babası Evrengzîb'in ölümü üzerine Dekken'e dönen Şah Âlem, Fâzıl Han unvanını verdiği Bihârî'yi Hindistan başkademisi tayin etti (1118/1706-1707). Ancak Bihârî göreve başladıktan birkaç ay sonra vefat etti.

Eserleri. 1. *Müselle mü's-şubût*. Hanefî usûl-i fikhina dair bir eser olup 1109'da (1697-98) kaleme alınmıştır (Leknev 1263; Aligarh 1297; Aymara 1297; Delhi 1311; Kahire 1322, 1326). 2. *Süllemül-'ulûm*. Mantıkla ilgili bir eserdir (Leknev 1290; Delhi 1322; Kazan 1906). Muhammed Mübârek b. Muhammed Dâim Edhemî Fârûkî'nin *el-Münhiyye* (Leknev 1265; Kanpûr 1298, 1309; Delhi 1300; Kazan 1887; Lahor 1309), Muhammed Mübîn el-Lek-

nevî'nin *Mir'âtü's-şurâh* (Leknev 1288, 1300, 1322; Kanpûr 1311, 1314), Muhammed Hasan el-Leknevî'nin *el-Akvâlü'l-erba'a* (Kanpûr 1286; Leknev 1326), Haydar Ali b. Hamdullah'ın *Tahrîrât*, Muhammed Ali el-Mübârekî el-Kanpûrî'nin *Mî'râcü'l-fühûm*, Muhammed Abdülbahâ'nın *İntâku'l-mefhûm* (Delhi 1322) adlı eserleri başta olmak üzere pek çok şerh, hâşiye ve ta'likatı vardır. 3. *Risâle fî'l-muğâleţâtî'l-'âmme'tî'l-vürûd*. Abdülhay el-Leknevî'nin *Mu'înü'l-gâ'işîn* adlı şerhiyle birlikte basılmıştır (Hind 1298). 4. *el-Cevherü'l-ferd*. Atomlarla ilgili bir risâledir (yazmaları için bk. *GAL*, II, 554; *Suppl.*, II, 624). Bunlardan başka kaynaklarda *Risâle fî işbâti enne mezhebe'l-Hanefiyye eb'ad'ani'r-re'y min mezhebi's-Şafi'iyye* adlı bir eserinden de söz edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Siddîk Hasan Han, *Ebcedü'l-'ulûm*, Dimaşk 1978, III, 233-234; Serkis, *Mu'cem*, I, 595-596; II, 1963; Abdülhay el-Hasenî, *Nüzhetü'l-havâtur*, VI, 250-252; Brockelmann, *GAL*, II, 554; *Suppl.*, II, 622-624; *İzâhu'l-meknûn*, I, 382; II, 23, 366, 481; *Hediyyetü'l-'arifîn*, II, 5; Ziriklî, *el-A'lâm*, VI, 169; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, VIII, 179; a.m.f., *el-Müstedrek*, Beyrut 1406/1985, s. 577; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, I, 378-379; C. Zeydan, *Âdâb*, II/3, s. 356; Yûnus İbrâhim es-Sâmerrâî, *'Ulemâ'ül-'Arab ft şibhi'l-kâretî'l-Hindiyye*, Bağdad 1986, s. 517; Zübeyd Ahmed, *el-Âdâbü'l-'Arabiyye*, s. 103-106, 152, 157-159, 167-169, 317-318, 383; M. Hidayet Hosayn, "Bihârî", *IA*, II, 604; A. S. Bazmee Ansari, "al-Bihârî", *EI²* (İng.), I, 1210; a.m.f., "el-Bihârî", *UDMİ*, V, 118.

RAHMİ YARAN

BİHÂRÜ'İ-ENVÂR

(بحارالانوار)

Muhammed Bâkır el-Meclisî'nin
(ö. 1110/1698 [?])
Şîh-İmâmî rivayetlerin
tamamını içine alacak tarzda
hazırladığı Arapça derleme eseri.

Tam adı *Bihârü'l-envârî'l-câmî'a li-düneri aḥbârî'l-e'immetî'l-eḥḥâr*'dir. Müellif bu eserden önce Eminüddin et-Tabersî'nin *el-İhticâc*'i, Şeyh Sadûk diye bilinen İbn Bâbeveyh el-Kummî'nin *el-Emâlî*, *el-Hişâl*, *'Uyûnü'l-aḥbâr*, *'İlelû's-şerâ'i*, *Me'âni'l-aḥbâr* ve *et-Tevhîd*'i, Himyerî'nin *Ḳurbül-isnâd*'i, Ebû Ca'fer et-Tûsî'nin *Mecâlis*'i ve Ali b. İbrâhim el-Kummî'nin *Tefsîr*'indeki konuları esas alarak *Fihrisü muşannefâtî'l-aḥḥâb* adlı bir fihrist hazırladı. Daha sonra İmâmîyye'nin eserlerindeki bütün rivayetleri içine alacak bir kitap ha-